

боғлиқдир. Болада шу даврга келиб, ўқиш, билим олиш ҳақида тўғри тасаввур шаклланади. У мактаб жамоаси аъзоларининг масъулиятли вазифаларини англайди ва уларга итоат қилишга, уларнинг кўрсатмаларини бажаришга мойил бўлади. Лекин болаларнинг ҳаммаси бир хил эмаслиги сабабли улар ўртасида муҳим фарқлар вужудга келади. Баъзи бола мактабга бутун вужуд билан талпинади, ўқишга қанча вақт қолганлигини узлуксиз санайди, ўқув ашёларини олдинроқ тайёрлаб қўйишга ҳаракат қилади.

Кичик мактаб ёшидаги боланинг муҳим хусусиятларидан бири унда ўзига хос эҳтиёжлар мавжудлигидир. Бу эҳтиёжлар ўз моҳияти билан муайян билим, кўникма ва малакаларни эгаллашга, теварак-атрофдаги воқеликни ўзлаштиришга қаратилмай, балки фақат ўқувчилик истагини акс эттиришдан иборатдир. Шу эҳтиёжлар ўз портфелига, дарс тайёрлаш бурчагига, китоб қўйиш жавонига эга бўлиш истаги, катталардек ҳар куни мактабга катнаш туйғуси ётади, холос.

Биринчи синф ўқувчисига ўқиш фаолиятининг айнан ўзига қизиқиш кўзга ташланади. Махсус тадқиқотларда болалар билан кераксиз машқлар ўтказилган ва уларга олдиндан бу машқлар кейинчалик керак бўлмаслиги айтилган, лекин болалар уларни бажонидил бажаришга киришганлар. Ўқувчи шахсий фаолиятида эришган дастлабки яхши натижа уни бошқа натижаларни эгаллашга ундайди. Унинг ўқиш фаолиятидаги биринчи меҳнат маҳсули шодлик ва қувонч ҳис-туйғусини келтириб чиқаради.

Г.А.Цукерманнинг таъкидлашича, ўқув мунозараси-муайян муаммонинг ечимини топиш учун муҳокама қилинишидир. Ўқувчилар ўқув мунозараси жараёнида у ёки бу масалани муҳокама қилишда фикрларни ўзаро мувофиқлаштирадilar ва ягона ҳукм чиқаришга эришадilar[2:288].

Масалан, айрим ўқувчилар у ёки бу матнни бир неча марта ўқишга ҳаракат қилади. Ўқиш фаолиятига қизиқиш,

унинг мазмунига ҳам қизиқишни вужудга келтиради, билим олиш эҳтиёжини вужудга келтиради, билим олиш эҳтиёжини туғдиради ва ўқиш мотивларини таркиб топтиради.

Кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар идрокнинг салбий хусусияти объектларни бир-биридан фарқлашдаги заифлиқдир. Улар кўпинча ўрганиладиган материални ноаниқ, ҳатто, нотўғри идрок қиладilar, бунинг оқибатида айнан ўхшаш ҳарфлар, сўзлар, нарсалар тасвири, шакли, фазовий жойлашувининг фарқини тўла тасаввур қила олмайдилар. Масалан, «к» билан «қ» ҳарфларини, «ўқиш» билан «ўқиш» сўзларини «айлана» билан «доира» шакллари, «кесма» билан «тўғри чизик» аломатларини бир-биридан фарқламайдilar. Баъзан эса улар катталарнинг идрок қўлами қамраб олмайдиган нарсаларни пайкайдilar.

Болаларда тартибли, мақсадга мувофиқ серкирра таҳлил қилиш фаолияти заифлиги учун улар таълим жараёнида кўпинча хатога йўл қўядilar. Одатда зарур ва муҳим аломатлар бир ёқда қолиб, тасодифий белгиларга эътибор берадilar.

Кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар идрокнинг яна бир хусусияти хилма - хил, ёрқин бўёқлар, яққол тасвир ва ҳис-туйғуси бойлигидир. Шунинг учун улар аввало ёрқин ҳис-туйғу уйғотадиган нарса ва ҳодисаларни идрок қиладilar. Ана шу сабабли рамзий ва шартли белгилар, чизмалар, геометрик шаклга кўра, жонли «жозибатор» тасвирлар, ёрқин ҳис-туйғу тарзида акс этади.

Маълумки, ўқувчиларнинг психологик хусусиятлари ҳар хил бўлиб, бир ўқувчига муваффақият билан қўлланган тарбиявий таъсир воситаси бошқа бирига қўлланилганда қўтилган натижани бермаслиги мумкин. Тарбиявий тадбирлар ўқувчиларга яқкама-яқка ёндашиб, амалга оширилса, яхшироқ самарага эришилиши, шубҳасиздир.

Адабиётлар

1. Сафарова Р. Истикболдаги таълим мазмунини модернизациялашнинг дидактик асослари. -Т.: «Фан», 2009, 248-б.
2. Цукерман Г.А., Мастеров Б.М. Психология саморазвития. -Москва: Интерпракс, 1995, 288-б.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларнинг психологик хусусиятлари ҳақида ва уларнинг индивидуал ривожланишига эътибор қаратилиши назарда тутилади. Кичик мактаб ёшидаги боланинг муҳим хусусиятларидан бири унда ўзига хос эҳтиёжлар мавжудлигидир. Бу эҳтиёжлар ўз моҳияти билан муайян билим, кўникма ва малакаларни эгаллашга, теварак-атрофдаги воқеликни ўзлаштиришга қаратилмай, балки фақат ўқувчилик истагини акс эттиришдан иборатдир.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о психологических особенностях младших школьников и их индивидуальном развитии. Одной из особенностей данного возрастного этапа является наличие определенных потребностей. Выявление сути этих потребностей и, вместе с тем, обретение школьниками знаний, умений, навыков и восприятие окружающей действительности является целью настоящей статьи.

SUMMARY

The article deals with the psychological characteristics of younger students and their individual development. One of the features of this age stage is the presence of specific needs. Revealing the essence of these requirements and, at the same time, the acquisition of knowledge, skills and perception of reality by students is the purpose of writing this article.

ИЛМИЙ - ПЕДАГОГИК ВА ЎҚУВ – МЕТОДИК НАШРЛАР ОРҚАЛИ ИНФОРМАЦИОН ТАҲДИДЛАРГА ҚАРШИ КУРАШИШ МЕХАНИЗМИ

С.Ю.Махмудов – педагогика фанлари номзоди, катта илмий ходим изланувчи

М.А.Умаралиева - мустақил изланувчи

Т.Н.Қори Ниёзий номли ЎзПФИТИ

Таянч сўзлар: информациявий таҳдидлар, илмий-педагогик, ўқув- методик, нашр, муаммо, педагогик жамоатчилик, ахборот, жараён.

Ключевые слова: информационные угрозы, научно-педагогический, учебно-методический, издание, проблема, педагогическая общественность, информация, процесс.

Key words: information threats, scientific-pedagogical, educational-methodical, publication, issue, pedagogical community, information, process.

Республикаларимизда таълим-тарбия тизимини ислоҳ қилиш, уни замон талаблари даражасига кўтариш, миллий кадрлар тайёрлашнинг янги тизимини барпо этиш, салоҳиятли, баркамол авлоднинг тарбиялаш мақсадида “Таълим тўғрисида” ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури», ёшлар билан боғлиқ турли давлат дастурларининг қабул қилиниши, ёшларнинг моддий, маънавий, ҳуқуқий жиҳатдан ҳар томонлама қўллаб-қувватланиши мамлакатимизда ёшлар масаласига давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида қаралаётганидан далолат беради. Бугунги глобаллашув шароитида инсон онги ва қалби учун турли усул ва воситалар ёрдамида кескин олиб борилаётган курашлар давом этмоқда. Мазкур ҳаракатлар бевосита ёшларга йўналтирилган бўлиб, уларда миллий анъана ва қадриятларимизга, мамлакатимизда олиб борилаётган сиёсатга нисбатан салбий муносабатларни шакллантиришга қаратилгандир. Эндиликда демократик давлат, эркин фуқаролик жамияти ҳақидаги кон-

цепцияларни ахборот соҳасидаги ислохотларсиз тасаввур этиб бўлмайди.

Шу боис, истиқлол йилларида оммавий ахборот воситаларини жамоатчилик ўз фикр - гояларини, юртимиз ва жаҳонда содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга муносабати ҳамда позициясини эркин ифода этадиган минбарга айлантириш масаласи давлатимиз сиёсати даражасига кўтарилди. Бунда таълим тизимида хизмат қилаётган ходимлар учун ўқув-методик, илмий-педагогик нашрларнинг муносиб улуши борлигини таъкидлаш жоиз. Илмий-педагогик, ўқув-методик нашрларнинг ўрни ва аҳамияти тобора ортиб, таълим тараққиётининг кўзгуси, педагог-ўқитувчилар онги, дунёқараши ҳамда сиёсий савиясини шакллантирувчи асосий омилга айланмоқда.

Нашрларнинг ижобий томонларини инкор этмаган ҳолда, уларнинг илмий-педагогик жамоатчилик орасида самарасиз, салбий фаолият олиб бориши мумкинлигини ҳам унутмас-

лик лозим. Аввало, ОАВ фаолиятини мувофиқлаштириш, уларда берилётган материаллар мазмунига жиддий эътибор қаратиш зарур. Ёшларда бузгунчи, деструктив ғояларга қарши мафкуравий иммунитет тўла шаклланиши, уларда эшитган ёки ўқиган маълумотига жуда тез ишонишини назарда тутсак, бу ўта жиддий глобал масала экани аён бўлади.

Мазкур муаммоларга ечим топишда баркамол авлодни тарбиялашда оила институти ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини ривожлантириш учун “Оила-махалла-таълим муассасаси” ҳамкорлик механизмини кучайтириш ва амалиётга изчил татбиқ этиш зарур ҳисобланади. Зеро, ҳар бир ота-она ўз фарзандининг қандай кўрсатувга кизиқаётгани, қайси интернет сайтига мурожаат қилаётгани ҳақида маълумотга эга бўлиши ва уни тўғри йўналтира олиш қобилиятига эга бўлиши лозим.

Ўз навбатида, мактаб ёшидан бошлаб медиа маконда ахборот олиш ва ундан фойдалана билиш маданиятини ҳамда мафкуравий иммунитетни шакллантиришнинг илмий-амалий асосларини яратиш, амалиётга тезкорлик билан жорий этишни даврнинг ўзига мос эҳтиёж.

Қолаверса, ахборот хавфсизлигини таъминлашда фуқароларнинг сиёсий - ахборот маданиятини юксалтириш, яъни уларга ахборотни саралаш ва ундан онгли фойдаланиш кўникмаларини шакллантириб бориш лозим. Ҳар бир шахс маълум ахборотнинг фойдали ёки зарарли эканини ажратиш оладиган мезонларни ишлаб чиқиши, ахборотнинг профессионал фаолияти ва шахсий ҳаёти учун кадр-киммати баҳолаш кўникмасига эга бўлиши керак.

Ёш илмий - педагогик ходимларнинг маънавий - ахлоқий, педагогик ва психологик дунёқарашини, сиёсий нуқтаи назари ҳамда эътиқодини мустаҳкамлашда илмий-педагогик, ўқув-методик нашрларнинг ўрни ва тезкорлигини таъминлашга эътибор қаратиш зарур. Шу боис, бугунги кунда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жамоатчилик томонидан мукамал ўзлаштириш, ахборот хавфсизлигини таъминлашнинг энг асосий ва содда, ҳамда мақбул йўллари ўзлаштириш малакаларига эга бўлиш талаб этилади.

Илмий-педагогик ва ўқув-методик нашрлар мониторинги орқали информациявий таҳдидларга қарши курашиш механизми қуйидаги функцияларни бажариши лозим:

Ижтимоий. Илмий-педагогик ва ўқув-методик нашрларда информациявий таҳдидларнинг олдини олишни таъминлаш моҳиятини аниқлаштириш, яъни илмий-педагогик жамоатчиликда информациявий таҳдидларни, унинг салбий оқибатларини кўра билиш малакасини, ахборотларга нисбатан танқидий қарашларни шакллантириш ва ривожлантиришни таъминлайди.

Маънавий-ахлоқий. Ўқитувчиларда илмий-педагогик ва ўқув-методик нашрлар орқали информациявий таҳдидларга қарши курашиш бўйича иммунитетни, ушбу масала бўйича ижтимоий сифатларни, жамият томонидан белгиланган қадриятлар ва меъёрларни, танқидий тафаккурни, маънавий ҳимоя механизми, ижтимоий-психологик соғломлик каби ижобий сифатларни шакллантиришга хизмат қилади.

Маданий. илмий-педагогик жамоатчилик орасида ахборот истеъмоли маданиятини таркиб топтириш ва ривожлантиришни таъминлайди.

Адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт қафолатлари. – Т.: 1997.
2. Пахрутдинов Ш. “Таҳдид” тушунчаси: назария ва амалиёт. –Т.: Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти, 1998.
3. Исламов И.Н. Маънавиятга таҳдид-кечажакка таҳдид. Глобаллашув, модернизация ва толерантлик: муаммолар, ечимлар ва истиқболлар. Конференция материаллари. – Т.: 2009.

РЕЗЮМЕ

Мақолада илмий-педагогик ва ўқув-методик нашрлар орқали информациявий таҳдидларга қарши курашиш муаммолари ҳақида сўз юритилган. Шунингдек, муаллифлар нашрлар фаолиятини тизимли йўлга қўйиш илмий-педагогик жамоатчилиكنинг маънавий-ахлоқий тарбияси, маданияти ва маънавиятига салбий таъсир кўрсатувчи омилларнинг олдини олиш бўйича тавсиялар бериб ўтган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещаются проблемы противодействия информационным угрозам посредством научно-педагогических и учебно-методических изданий. Авторами предложены рекомендации по организации системной издательской деятельности, направленной на предотвращение факторов, оказывающих отрицательное воздействие на нравственное воспитание, культуру и духовность педагогической общественности.

SUMMARY

The article deals with the problems of restoring information-related threats by means of scientific-pedagogical and educational publications. The authors offer recommendations on the organization of the system of publishing activities aimed at the prevention of the factors having a negative impact on moral education, culture and spirituality of the teaching community.